

8. Mustafa Orakçı'nın "Ardıç Kuşunun Şarkısı" ve Mustafa Kutlu'nun "Yıldız Tozu" Çocuk Kitaplarındaki Çatışma Türleri, Çatışma Çözme Süreçleri¹

Feyza Nur GÜNDOĞDU²

Serpil ÖZTÜRK³

APA: Gündoğdu, F. N. & Öztürk, S. (2025). Mustafa Orakçı'nın "Ardıç Kuşunun Şarkısı" ve Mustafa Kutlu'nun "Yıldız Tozu" Çocuk Kitaplarındaki Çatışma Türleri, Çatışma Çözme Süreçleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (45), 88-104. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15092424>

Öz

İnsan ilişkilerinin doğal bileşeni olan çatışma, hayatın her an her köşesinde varlığını hissettirir. Özellikle günümüzde teknolojinin ve ona bağlı olarak gelişen sosyal medyanın etkisiyle çatışmalar da güçlenmiştir. İnsanın kendisiyle, kişilerle, doğayla kuracağı güçlü ilişkiler ancak çatışmaların, ona bağlı alt boyutların ve çözüm yollarının iyi tanınmasından geçer. Elbette çatışma türlerinin hayat içinde aktif kullanılması da gerekir. İşte bu noktada edebi metinlere, özellikle de çocuk edebiyatı kitaplarına büyük bir sorumluluk düşer. Çünkü bireyler, küçüklükten itibaren kendisinin ve yaşadığı çatışmaların farkında olursa güçlü kişiliklere sahip olur. Birey yaşadığı çatışmalarda kaçmak ya da kaçınmak yerine çözüm arayışına girer. Bu nedenle çalışmada Mustafa Kutlu'nun "Yıldız Tozu" ve Mustafa Orakçı'nın "Ardıç Kuşunun Şarkısı" kitapları seçilmiş ve çocuk edebiyatının bir değişkeni olan çatışma kavramı bu iki kitap üzerinden araştırılmıştır. İncelenen metinlerde en çok kullanılan çatışma türlerinin sırasıyla kişinin kendisiyle, kişinin doğa ile ve kişiler arası çatışma olduğu görülmüştür. Kişinin kendisi ile olan çatışmasında, alt çatışma birimi olarak öne çıkan duyguların çatışması olmuştur. Kişinin doğa ile çatışmasında, alt çatışma birimi olarak sıklıkla doğal çevre kullanılmıştır. Son olarak kişiler arası çatışmada, alt çatışma birimi olarak en çok aile üyeleri ile çatışmaya yer verildiği belirlenmiştir. Kahramanların çatışmanın çözümünde ağırlıklı olarak önce edilgen sonra etken hale geldiği, yöntem olarak en çok yardıma başvurulduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Çatışma, çatışma türleri, çocuk edebiyatı, öykü

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik İzni: Sakarya Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından 06.11.2024 tarihli, xx sayılı kararlar etik izni verilmiştir.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin / Oran: %21

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 09.12.2024-**Kabul Tarihi:** 25.03.2025-**Yayın Tarihi:** 26.03.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15092424>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² YL Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi / Master Student, Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Turkish Education (Sakarya, Türkiye), **eposta:** fevza.gundogdu@ogr.sakarya.edu.tr, **ORCID ID** <https://orcid.org/0009-0007-2838-9002>, **ROR ID:** <https://ror.org/04ttnw109>, **ISNI:** 0000 0001 0682 3030, **Crossref Funder ID:** 501100004473

³ YL Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi / Master Student, Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Turkish Education (Sakarya, Türkiye), **eposta:** serpil.ozturk@ogr.sakarya.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-2652-3649>, **ROR ID:** <https://ror.org/04ttnw109>, **ISNI:** 0000 0001 0682 3030, **Crossref Funder ID:** 501100004473

Mustafa Orakçı's "Song of the Thrush" and Mustafa Kutlu's "The Case of Stardust" Children Books Conflict Types, Conflict Resolution Processes⁴

Abstract

Conflict, as a natural component of human relationships, makes its presence felt at every corner and moment of life. Especially today, with the influence of technology and the rise of social media, conflicts have become more intense. Strong relationships that individuals establish with themselves, others, and nature can only be achieved through a good understanding of conflicts, their sub-dimensions, and possible solutions. Naturally, the active application of conflict types in life is also essential. At this point, literary texts, especially children's literature books, bear a great responsibility. If individuals become aware of themselves and the conflicts they experience from a young age, they develop strong personalities. Instead of avoiding or fleeing from conflicts, they seek solutions. For this reason, this study examines the concept of conflict, a variable of children's literature, through two books: Yıldız Tozu by Mustafa Kutlu and Ardıç Kuşunun Şarkısı by Mustafa Orakçı. In the texts analyzed, the most commonly used types of conflict were identified as, in order, conflict with oneself, conflict with nature, and interpersonal conflict. In conflicts with oneself, emotional conflict stands out as a subunit. In conflicts with nature, the natural environment was frequently used as a subunit. Finally, in interpersonal conflicts, conflicts with family members were found to be the most prominent subunit. It was observed that the protagonists initially took a passive role but later became active in resolving the conflicts, with seeking help being the most frequently used method.

Keywords: Child, children's literature, types of conflict.

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Ethics Statement: Ethical permission was granted by Sakarya University Ethics Commission with the decision dated 06.11.2024 and numbered XX.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received – Turnitin / Rate: %21

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 09.12.2024-**Acceptance Date:** 25.03.2025-**Publication Date:** 26.03.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15092424>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Sanatın; uygarlığın gelişmesinde, kültürlerin kalkınmasında sonsuz bir etkisi olduğu gerçektir. Aslan'ın (2019, s.7) sanat sayesinde yaşantımızda güzelliklerin, çeşitliliğin, heyecanın ve yoğunluğun arttığını ve insanın da bilinçlendiğini ifade etmesi boşa değildir. Edebiyat dilin olanaklarını kullanarak hayal dünyasını harekete geçiren sözlü ve yazılı bir alandır ve sanat olarak değerlendirilir. Güleriyüz (2013, s.59) Edebiyatı, yaratı sonucu ortaya konan ürün olarak yorumlar. Elbette sanat eserleri sadece yetişkinlere hitap eden ürünler değildir. Dolayısıyla çocuk kitapları için Sever (2013, s. 30) bu ürünlerde, çocuğu önemseyen, onun ilgi ve ihtiyaçlarını gözeten bir anlayışın hâkim olması gerektiğini ifade eder. Çünkü sanatçının kendini çocuğa anlatabilmesi, ona çok seçenekli düşünebilmeyi öğretebilmesi, yaşamayı ve insanı sevmeyi ifade edebilmesi, insan onuruna saygı duymayı sezdirebilecek iletiler göndermesi, çocuğun anlam evrenine uygun bir üslupla seslenmeyi başarabilmesi nesillerin güçlü karakterlere sahip olması için vazgeçilmezdir.

Çocuk edebiyatının gelişim süreci değerlendirildiğindeyse çocuk modernleşmesi ile çocuk edebiyatının yaşıtlı olduğu dikkat çeker. O nedenle denebilir ki bu edebiyatta her dönemin ve kültürün etkileri seyredilir (Şirin, 2019, s. 9). Çocuk edebiyatı çok bileşenli bir yapıya sahiptir. Vazgeçilmez unsurları ise "çocuk" ve "edebiyat" kavramlarıdır (Güleriyüz, 2013, s. 22). Literatürde yer alan çocuğun yazımına bakıldığında çoğunlukta yaş sürecinin öne çıktığı görülür. Örneğin, Oğuzkan (2013, s. 3) çocukluk çağını, 2-14 yaş arası olarak ele alır. Yalçın ve Aytaş (2003, s. 13) ise çocuğu, iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu olarak nitelendirir. Bu konuda Arıcı (2018, s. 1) yaş faktörünün yanı sıra göz önünde bulundurulması gereken diğer noktalara değinir. Ona göre çocuğun kendine özgü bir takım gelişimsel özellikleri vardır, çocuk kendi ilgi ve algılarına göre tepkiler verir, aynı zamanda çocuğun keşif ve öğrenmeye açık bir varlık olduğunu ifade eder. Dolayısıyla Aytekin'in (2016, s.3) de dediği gibi çocuklar için yazılmış metinlerde kaygıdan çok çocuğa görelilik ilkesinin aktif edilmesi şarttır. Bu sayede çocukların yaş ve ilgileri göz önünde bulundurulacak ve çocuğun dünyasına girilebilecektir.

Çocukluk çağında bulunan bireyler, çocuk edebiyatı için hedef kitledir ve bu alanın dil eğitimi ve öğretiminin temel kaynakları çocuk edebiyatı kitaplarıdır (Baş, 2015, s. 4). Çocuk kitaplarında ilk amaç bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve bunu yaparken yaş gruplarına göre bireylerin hayallerini, duygu ve düşüncelerini ele almaktır (Oğuzkan, 2013, s. 3). İkinci öncelikli amaç ise okuma kültürünü kazandırmak, dolayısıyla edebiyat okuru yetiştirmektir (Şirin, 2022, s. 15). Bilindiği gibi çocuklar zaten yazınsal türleri okumaya, yazınsal bir deneyim kazanmaya açıktır. Bu nedenle eserlerde insanı ve hayatı tanımaya yönelik deneyimler çeşitlendirilmelidir (Sever, 2013, s. 31).

Öte yandan günümüzde kaleme alınan çocuk kitaplarının genel çerçevesinin değiştiği görülür. Dilidüzgün (2018, s. 108) çocuğun toplumsallaşmasının bununla beraber yetişkinlerin dünyasındaki sorunların giderek artmasının, medya olanaklarının nefes kesici biçimde gelişmesinin doğrudan yetişkinlerin yaşamına olduğu kadar çocuğun yaşamına da etkiler sunduğunu ifade eder. Aytaş ve Yalçın (2003, s. 14) günümüzde refah ve kalkınma düzeyinin yükselmesinin, ailelerin çocuklarına gösterdiği özenin artmasının, eğitimin daha kaliteli ve özenli hale gelmesinin de çocuk edebiyatını çeşitlendirdiğini belirtir. Tabi ki sıralanan bu bileşenlerle beraber çevre sorunları, bazı siyasi kaygılar çocuk yazınına etkiler. Belirginleşen bu yeni eğilimler neticesinde ortaya çıkan sorunlar kitapların yeni ana konuları olmaya başlar.

Çatışma

Çatışma insan doğasının gereğidir ve iletişimin kurulmasında ortaya çıkar. Kaya ve Erkmen'e (2017, s. 621) göre insanlar yaşamlarını sürdürürken çeşitli engellerle karşılaşır ve bunları aşmaya çalışırken de çatışmalar yaşar. Bilindiği gibi çatışmalar sadece yakın çevre ya da toplumun en küçük çekirdeği olan aile ile sınırlı değildir. Bireyin kendisi ile yaşadığı çatışmalar kimi zaman daha sarsıcıdır. Çatışma bir çıkar, güç ve statü çekişmesi olarak tanımlanabilir. Çatışma bir ya da birden fazla bireyi kapsayacağı gibi toplumsal konular etrafında da şekillenebilir (Rahim, 1992, s. 7). Hayatın bu kadar içerisinde olan çatışma elbette çocuk yazınında da kendine yer edinir. Özakman'a (1998, s. 187) göre çatışma içermeyen bir eser, betimleme yapmaktan öteye gidemez. Eğri (1996, s. 228) ise dünyanın herhangi bir yerinde çatışmasız bir yaşam var olamıyorsa yazın alanında da çatışmasız bir eser düşünölemeyeceğini belirtir. Karagöz (2014, s. 18) bireyin engeller karşısında bir iç çatışma ya da toplumla, doğayla ilişkili bir dış çatışma yaşayabileceğini ifade eder. Ona göre birey iç veya dış çatışmayla birlikte hayatını devam ettirebilir, dolayısıyla edebiyatı bu alandan ayrı düşünmek anlamsızdır. Söz konusu çatışmaların en çok görüldüğü zaman ise ergenlik dönemidir. Avcı (2006, s. 44) bu dönemde kişilerin daha çok yetişkinlerle ve de özellikle aileleriyle çatıştığını söyler. Bunun elbette birçok sebebi vardır ama öne çıkan ilk etmen bireyin uyumsuz tavırları ve içine düştüğü kimlik arayışdır.

Bilindiği gibi çocukların ilk arkadaşı ve bağ kurduğu eserler çocuk edebiyatı ürünleridir. Şener'e (2018, s. 4) göre çocukların hayatında var olan çatışmaların benzerlerini, okuduğu metinlerdeki kahramanların da yaşıyor olması, onların başkalarıyla duygudaşlık kurmasını sağlar. Bu sayede kahramanın bulunduğu çözüme öykünen ya da yaratıcılığını kullanarak kendi çözümüne ulaşan çocuğun özgüveni gelişir ve yaşadığı çatışmaları yönetmekte ustalaşır.

Öte yandan çocuk yazınında çocuk gerçekliği, yeniden kurgulanarak çocuğa uygun bir biçimde dile getirilmelidir. Bu sayede çocuğun başkalarıyla yaşadığı çatışmalar en uygun yer olan metinlerde ele alınmış olur (Aslan, 2006, s. 45-56). Solak'a (2012, s. 227-234) göre, çatışmaların çözüme kavuşmasında çocuk kitaplarının üstlendiği roller yadsınamayacak boyuttadır. Örneğin anlaşmazlıklara, toplumsal çelişki ve uyuşmazlıklara çözüm önerileri getiren çocuk kitapları, kişiliğin temellerinin atılmasında söz sahibidir. Aslan ve Canlı'ya (2008, s. 328) göre, çatışmaların doğru ve etkili yapılandırılması gerekir. Bu sayede yazınsal ürünlerde yaşananlarla çocuğun özdeşim kurması sağlanır. Ayrıca onlara göre dikkate alınması gereken bir diğer unsur da çocuk tarafından çatışmaların fark edilmesidir.

Çocuk edebiyatı ürünleri; iyi yapılandırılmış, sağlam dayanakları olan çatışmalarla kurgulanmalıdır. Bu sayede gerginlik ve merak duygusu diri tutulur. Sever (2013, s. 128) edebiyat ürünlerinde, olay dizisi boyunca bir gerilim oluşturan, okurun merak duygusunu canlı tutan dört çeşit çatışma biçiminin olduğunu belirtir:

Çatışma Türleri	Alt Çatışma Birimleri
Kişinin kendisiyle çatışması	1. Bir gizemi çözme/ gerçeği ortaya çıkarma çabası 2. Bir hayali/ isteği gerçekleştirme çabası 3. Duygularının çatışması 4. Değer verdiği bir şey / biri için yaşadığı çaresizlik
Kişiler arası çatışma	1. Anne- babayla çatışma 2. Arkadaşıyla çatışma 3. Yabancı biriyle çatışma 4. Kötü kişi veya kişiler ile çatışma

Kişinin doğa ile çatışması	1. Doğal çevre ile çatışma 2. Bir hayvanla çatışma 3. Doğa felaketiyle çatışma 4. Eve dönme çabası 5. Tehlikeyi engelleme/ tehlikeden korunma çabası 6. Doğayı koruma çabası
Kiş-toplum çatışması	1. Başka bir toplumla çatışma 2. Yetkili kurumlarla çatışma 3. Töre ile çatışma 4. Yasalarla çatışma

Tablo 1: Çatışma türleri.

Tablo 1.'de görüldüğü üzere çatışma türleri 4, alt çatışma birimleri ise 16 başlık altında sınıflandırılmıştır. Çatışmaların bu şekilde sınıflandırılması, onu tanımak ve onunla baş etme yollarını geliştirebilmek açısından önemli görülmüştür.

Günlük hayatın bir parçası olan çatışma unsuru edebî metinlerin kurgulanmasında da işlevsel olarak yer alır (Çevik, Müldür, 2021, s.1 027). Yalnız burada dikkat edilmesi gereken metinlerde olayların her yönüyle çözüme kavuşmaması ve yeni çatışmalara kapı aralayacak şekilde yapılandırılmasıdır (Karatay, 2011, s. 102-103). Bu sayede çocuk edebiyatı ürünleri; çocukların hayal dünyalarını geliştirir; duyuşsal, bilişsel ve sosyal gelişim ihtiyaçlarını ise karşılar (Ercan, Genç, 2023, s. 200).

Edebi kitaplarda mesajlar, yazar tarafından bazen açık bir şekilde verilebileceği gibi edebi eserin özellikleri göz önünde bulundurularak bu iletiler metinlere gizlenip örtülü bir anlatım kullanılabilir (Büyükkiz, Tekin, 2019, s. 115). Bu sayede çocukların öyküde işlenen olay ve sorun üzerinde iyice yoğunlaşmaları, bununla ilgili bir duygu ve düşünce geliştirmeleri sağlanır. Aynı zamanda hedef kitlenin dikkati de canlı tutulmuş olur (Karatay, 2011, s. 102-103). Böylece başkahraman çatışmayı hemen çözmez, akıl yürüterek ve sezdirerek sonuca ulaşır (Karagöz, 2014; Yavuzer, 2012). Başkışı, çatışmanın çözümünde etken ve edilgin rollerden birini yerine getirir. Etken rolde başkışı problem durumunda tamamen aktiftir. Edilgin roldeyse kahramanın, çatışmanın çözümüne dönük çaba içinde olmadığı, çoğunlukla yaşadığı çatışmanın tamamen başkası tarafından çözüldüğü dikkat çeker.

Kişinin Çatışmadaki Yeri	Kişinin Çatışmayı Çözme Yöntemi
Etkin	1.Akıl Yürüterek 2.Sezgileriyle 3.Yardım Alarak 4.Cesaretiyle 5.Yeteniğiyle 6.İş birliğiyle 7.Çabalayarak
Edilgin	1. Olağanüstü güçlerle ve rastlantıyla 2. Çatışmayı başkasının çözmesiyle 3. Kendisinden istenileni kabul ederek 4. Kaçarak 5. Şiddeti önceleyerek

Tablo 2: Karakterin çatışma çözme yöntemi (Karagöz, 2014, s.38).

Çocuk okur, ne kadar fazla çatışma türüyle karşılaşarsa gündelik hayatında karşılaştığı veya karşılaşacağı çatışmalar arasında o kadar sağlam ilişki kuracaktır. Alinyazını incelendiğinde Aslan ve Çevik (2018), "Çetin Öner'in "Gülibik" adlı çocuk kitabının yapısal ve eğitsel ilkeler bakımından incelenmesi" çalışmalarında kişi-kişi çatışmasının yoğun olarak yer aldığını, işlenen çatışmanın ana faktöründeysa aile olduğunu tespit etmiştir. Arıkan ve İnce Samur (2018), "Behiç Ak'ın çocuk kitaplarındaki çatışmaların mizah ögesi bakımından incelenmesi" adlı çalışmalarında, kahramanlarda en çok kişi-kişi çatışmasının ön planda tutulduğunu saptamıştır. Çevik ve Müldür (2021), "Çocuk edebiyatında genel çatışma türleri, çatışma çözme yöntemleri ve kuşak çatışması: Uçurtmam Bulut Şimdi ve Gökyüzünde Balonlar örneği" adlı çalışmalarında, iki kitabın da daha çok kişi-kişi çatışmasına yer verdiğini ve çatışmaların çözümünde kahramanın etken yapıda olduğunu belirlemiştir. Karagöz (2014), "Çocuk romanlarında başkışilerin yaşadıkları çatışma çözme yöntemlerinin incelenmesi" adlı çalışmasında, kişi-kişi çatışması ve kişinin başkasıyla çatışması öne çıkmıştır. Melanlioğlu (2020), "Çocuk Edebiyatında mülteci kahramanların yaşadıkları sorunlar" adlı çalışmasında, kişi-kişi çatışmasının mülteci kahramanlarda daha sık işlendiğini öne çıkarmıştır. Bu alandaki çalışmaların çok sınırlı olduğu yapılan incelemelerle ortaya konmuştur. Oysa bu konu başlığı çocukların içinde yaşadıkları modern dünyanın bir gerçeği haline gelmiş ve sürekli karşılaşılan bir durum olmuştur. Bu nedenle çalışmada Mustafa Kutlu'nun 'Yıldız Tozu' ve Mustafa Orakçı'nın 'Ardıç Kuşunun Şarkısı' kitapları seçilmiş ve çocuk edebiyatının bir değişkeni olan çatışma kavramı bu iki kitap üzerinden incelenmiştir. Yıldız Tozu kitabı ile daha önce çocuk edebiyatı ilkelerine yönelik çalışma yapıldığı görülmüş öte yandan Ardıç Kuşunun Şarkısı ile ilgili hiçbir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada, toplumda ve çocukta büyük önem arz eden çatışma türleri incelenmiştir. Bu sayede okuyucunun gündelik yaşantısında karşılaştığı çatışmaları anlayacağı, fark edeceği ve ona karşı farklı bakış açıları geliştireceği ön görülmüştür. Bu doğrultuda çalışmanın amacı çocuk edebiyatındaki türlerde gündelik yaşamda karşılaşılan çatışma türlerini belirlemek ve bunların nasıl çözüldüğünü inceleyerek okuyucu ve araştırmacıya fikirler sunmak olmuştur. Söz konusu hedefler kapsamında: "Yıldız Tozu ve Ardıç Kuşunun Şarkısı kitaplarındaki çatışma ve alt çatışma türleri nelerdir? Kitaplardaki kahramanların çatışmadaki yeri ve çatışmayı çözme yöntemleri nedir?" sorularına cevap aranmıştır.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Durumun tam ve titizlikle tanımlandığı betimsel analizde elde edilen verilerin konulara göre özeti ve yorumlaması gerçekleştirilir. Amaç, bulguları düzenlemek ve yorumlamaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2005). Bu çalışmada betimsel analiz yapılabilecek kaynak Mustafa Kutlu'ya ait "Yıldız Tozu" ve Mustafa Orakçı'ya ait "Ardıç Kuşunun Şarkısı" kitaplarıdır. Kitaplardaki metinler çatışma türlerine göre alt başlıklar altına ayrılmış ve kaç adet çatışma türü olduğu listelenmiştir. Bununla beraber kahramanların çatışmadaki yeri ve çatışmayı çözme yöntemleri belirlenmiştir.

Çalışmanın materyali

Son yıllarda güncel hayat içinde yer alan çatışma, çocuk edebiyatı alanında da kendine yer bulmuş ve akademik incelemelerde isminden söz ettirmiştir. Araştırma için üzerinde çalışmaya değer çocuk edebiyatı yazarlarından Mustafa Kutlu ve Mustafa Orakçı tercih edilmiştir. Bu tercihin ana nedeni, her iki yazara ait kitapların çocuklar tarafından sıklıkla tercih edilmesi olmuştur. Bu doğrultuda çatışma başlığına uygun olarak Erdem çocuk yayınlarının 23. baskısı olan ve 2023 yılında yayınlanan Mustafa

Kutlu'ya ait 'Yıldız Tozu' araştırmanın ilk kitabı olmuştur. Kitap 6+ yaş için uygundur. Toplamda 64 sayfadan oluşan kitabın boyutu 13x19,5' tur. Ön ve arka kapağı için sert cilt tercih edilmiş ve iç resimlendirmede kolajlardan faydalanılmıştır. Masal biçiminde yazılan kitapta resimlendirmelere de yer verilmiştir. Kitapta Abi adıyla anılan kahraman ve kardeşi Kenan bir gün evin damında uzanırken yıldızlar dikkatlerini çeker. İki kardeş kendilerine birer tane yıldız seçer. Kenan düşen bir yıldız gördüğünde abi buna çok üzülür. Kenan, abisine neden üzüldüğünü sorar. Abi cevap olarak düşen her bir yıldızın birine ait olduğunu dolayısıyla yıldızın sahibi olan kişinin de bir nevi düşüp öldüğünü anlatır. Ertesi gün çocukların dayıları Almanya'dan gelir. Dayı, Abiye en çok istediği bisikleti hediye olarak getirir. Kitapta Abinin en büyük hayalinin bir bisiklete sahip olmak olduğu anlatılır. Abi, Dayısının bu hediyesi ile artık hayaline kavuşmuş ve mutludur. Abinin bisikletine mahalledeki bütün çocuklar hayran kalır. Kenan ise abisinin bisikletine binmek ister. Abisi ise bu konuda kararsızdır. Kararsızlığının altında yatan nedenlerden biri Kenan'ın küçük olması, bir diğer nedeni ise Kenan'ın bir şekilde bisiklete zarar vereceği düşüncesidir. Abisinden istediğini alamayan Kenan, bir gün gizlice bisiklete biner ve kaza geçirir. Anne ile babası, ağır yaralı olan Kenan'ı hastaneye kaldırır. Abi buna çok üzülür, üzüntüsünü parçalanmış bisikletinden çıkarır. Abi ve Babaanne, hastanede yatan Kenan'ın düzelmesi için her gün dua eder. Bir gün camda Kenan'ın yıldızının kaydığını gören abi korkarak yıldızın peşinden koşar, kaymadan yıldız yetişmeye çalışır ve avucunda yıldız sıkıca tutar çünkü kayarsa Kenan'ın öleceğini düşünür ve korkar. Yıldız tuttuktan sonra Kenan iyileşir ve evine döner. Abi ise kardeşinin her şeyden daha önemli olduğunu anlar.

Araştırmanın ikinci kitabı Timaş ilk genç yayınlarının 1. baskısı olan ve 2023 yılında yayımlanan Mustafa Orakçı'ya ait 'Ardıç Kuşunun Şarkısı'dır. Kitap 10 yaş ve üzeri için uygundur. Toplamda 189 sayfadan oluşan kitabın boyutu 12,5 x 19,5'tur. Ön ve arka kapağı ilk kitapta olduğu gibi sert cilt tercih edilerek düzenlenmiş ve iç resimlendirmede ise kolajlardan faydalanılmıştır. Hikâye şeklinde yazılmış metinde resimlendirmelerden de faydalanılmıştır. Hikâyenin başkahramanı Can'ın rüyasında ardıç kuşunu görmesi ile serüven başlar. Can, annesini yeni yitirmiş bir çocuktur. Annesi sardunyalara çok düşkün olduğundan Can için bu çiçekler önemlidir. Bunun yanı sıra onun için önemli olan bir diğer canlı ise annesiyle bulduğu ve sahiplendiği kuştur. Can'ın babası ise eşini kaybettikten sonra tamamen içine dönmüş, ilgisiz ve pek konuşmayan bir insan haline dönüşmüştür. Can ve babası köyden kasabaya yeni taşınmıştır. Taşındıkları yerde Can'ın yakınlık kurduğu kişiler Nizamettin amca ile torunu Elif olur. Yeni muhit, yeni okul demektir ve Can için okulun ilk günü zor geçer. Çünkü öğretmeni üstüne fazla gelir, bununla da yetinmez ona lakap takar. İlerleyen günlerde Can ve öğretmeni arasında güzel bir iletişim başlar. Metinde öne çıkan bir diğer unsur kasabanın çocuklarının arasındaki gerilimdir. Çocukların bu gerilimli halleri çekişmelere ve birbirlerine zarar verme boyutlarına ulaşır. Bir gün yapılan bir çamur savaşında Can başından yaralanır. Yaralanmadan sonra Can, bu savaşı bitirmeye karar verir ve Nizamettin amca ile iş birliği yaparak sorunu kökünden çözer. Can için çözülmesi gereken bir başka sır ise sahip olduğu kuş ve bu kuşun yemeğe bayıldığı tohumun gizemidir. Bu kördüğümü çözme aşamasında Nizamettin amca vefat eder. Can'a bu kez yardım ise, kaybın ne olduğunu iyi anlayan, Elif'ten gelir. Elif'in desteği ile annesinin köyüne giden Can, sadece gizemleri çözmekle kalmaz içsel olan tüm sorularına cevap bularak kasabaya döner. Bu cevapları babasıyla da paylaşır ve baba oğul ilişkisi yeniden canlanır.

Verilerin toplanması

Bu çalışmada Yıldız Tozu ve Ardıç Kuşunun Şarkısı kitaplarından elde edilen veriler doküman incelemesi yoluyla tespit edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Verilerin

toplanmasında Karagöz'ün ortaya koyduğu çatışma türleri dikkate alınarak alt çatışma biçimleri ele alınmıştır.

Verilerin analizi

Mustafa Kutlu tarafından kaleme alınan 'Yıldız Tozu' ve Mustafa Orakçı'nın yazdığı 'Ardıç Kuşunun Şarkısı' kitaplarına yönelik veri analizinde Karagöz'ün (2014) çatışma türleri ve çatışma çözme yöntemleri tablosu kullanılmıştır. Çatışma türleri ve alt çatışma boyutları araştırmayı yürütenler tarafından ayrı ayrı incelenmiş, konuyla ilgili metodolojik hazırlık yapılmıştır. İnceleme esnasında kahramanların çatışmadaki yeri ve çatışmayı çözme yöntemleri tek tek saptanmıştır. Ortaya çıkan veriler, Miles Huberman formülü ile incelenmiş ve araştırmacıların bulguları arasındaki uyumun %90 olduğu görülmüştür. Görüş ayrılığı bulunan olgular için araştırmacılar yeniden inceleme yaparak araştırmanın son haline birlikte karar vermiştir. Bununla beraber elde edilen veriler ile eser kaynaştırılıp irdelenmiştir. Son olarak veriler, bulgular bölümünde alt başlıklar dâhilinde tablolar şeklinde gösterilmiştir. Yazınsal veriler şeklinde yer alan tabloların yorumları çatışma konusunu kapsayacak şekilde yazarlar tarafından açıklanmıştır.

Bulgular

Araştırmada Yıldız Tozu ve Ardıç Kuşunun Şarkısı isimli iki çocuk kitabında yer alan çatışma türleri ve çatışma çözme yöntemleri incelenmiş ve alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Hikâyelerde çatışma türleri ve alt çatışma birimleri

Araştırmada Ardıç Kuşunun Şarkısı isimli kitap AKŞ olarak ve Yıldız Tozu isimli kitapsa YT olarak kodlanmıştır. Yıldız Tozu kitabının içinde Uç Selahattin Uç adlı küçük bir hikâye daha yer aldığından bu hikâyenin kodlaması USU şeklinde yapılmıştır. AKŞ, YT ve USU adlı çocuk hikâyelerinde yer alan çatışma türleri ve alt çatışma birimleri ise Tablo 4'te sunulmuştur.

Hikâyenin Adı	Çatışmanın Türü	Alt Çatışma Birimleri
AKŞ	Kişinin doğa ile çatışması	Doğal çevre- bir hayvan çatışması
AKŞ	Kişinin doğa ile çatışması	Doğal çevre- bir hayvan çatışması
AKŞ	Kişiler arası çatışma	Yabancı biriyle çatışma
AKŞ	Kişiler arası çatışma	Arkadaşıyla çatışma
AKŞ	Kişiler arası çatışma	Anne-baba çatışma
AKŞ	Kişinin kendisiyle çatışması	Bir hayali gerçekleştirme çabası
AKŞ	Kişinin hem doğa hem kendisiyle çatışması	Bir gizemi çözme- doğal çevre
YT	Kişinin kendisi ile çatışması	Bir hayali isteği gerçekleştirme çabası
YT	Kişinin kendisi ile çatışması	Duyguların çatışması
YT	Kişinin kendisi ile çatışması	Değer verdiği kişi için yaşanan çaresizlik
YT	Kişinin kendisi ile çatışması	Değer verdiği kişi için yaşanan çaresizlik
YT	Kişinin kendisi ile çatışması	Aile üyeleri (kardeş) ile çatışma
YT	Kişi doğa çatışması	Tehlikeyi engelleme
YT	Kişinin hem kendisiyle hem kişiler arası çatışması	Duyguların çatışması

		Aile üyeleri (kardeş) ile çatışması
USU	Kişi doğa çatışması	Doğal çevre ile çatışma
USU	Kişinin kendisiyle çatışması	Duyguların Çatışması

Tablo 3: Çatışma türü ve alt çatışma birimleri.

Tablo 4'ten yola çıkarak 8 defa kişinin kendisiyle yaşadığı çatışmaya, beşer defa ise kişi doğa ve kişiler arası çatışmaya yer verildiği söylenebilir. Alt çatışma birimlerine bakıldığında 4 defa doğal çevre; 3 defa duyguların çatışması kullanılmıştır. Öte yandan ikişer defa bir hayvanla çatışma, aile üyeleri ile çatışma, bir hayali yerine getirme ve değer verdiği kişi için yaşanan çaresizlik; birer defa ise anne-baba çatışması, yabancı biriyle çatışma, bir gizemi çözme, tehlikeyi engelleme ve arkadaş çatışması ele alınmıştır.

AKŞ (Ardıç Kuşunun Şarkısı) adlı hikâye kitabında bulunan 7 çatışma türünün ikisinin kişinin doğayla, üçünün kişiler arası, birinin kişinin kendisiyle olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber bir çatışma türünde ise hem kişinin kendisiyle hem de kişinin doğayla çatışmasının bir arada kullanıldığı görülmüştür.

YT (Yıldız Tozu) adlı hikâye kitabında AKŞ de olduğu gibi toplam 7 çatışma türü saptanmıştır. Bu çatışmaların dördü kişinin kendisiyle, biri kişiler arası, diğer birinin ise kişi doğa çatışması olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber bir çatışma türünde hem kişinin kendisiyle hem de kişiler arası çatışmanın bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir.

USU (Uç Selahattin Uç) metninde toplam 2 çatışma türü saptanmıştır. Bu çatışmaların kişi doğa çatışması ve kişinin kendisiyle çatışması olduğu görülmüştür.

Her bir çatışma türü doğası gereği bir alt çatışma türünü de beraberinde getirir. Aşağıdaki tabloda incelenen kitapların bağlı oldukları çatışma birimleri alt çatışma boyutlarıyla ele alınmıştır.

Çatışma Türleri	Alt Çatışma Birimleri	AKŞ	YT	USU	TP
Kişinin kendisiyle olan çatışması	1. Bir gizemi çözme/ gerçeği ortaya çıkarma çabası	1	-	-	1
	2. Bir hayali/ isteği gerçekleştirme çabası	1	1	-	2
	3. Duygularının çatışması	-	2	1	3
	4. Değer verdiği bir şey / biri için yaşadığı çaresizlik	-	2	1	2
	Toplam	2	5	2	8
Kişiler Arası Çatışma	1. Anne - babayla çatışma (Aile üyeleriyle çatışma)	1	2	-	3
	2. Arkadaşıyla çatışma	1	-	-	1
	3. Yabancı biriyle çatışma	1	-	-	1
	4. Kötü kişi veya kişiler ile çatışma	-	-	-	-
	Toplam	3	2	-	5
Kişinin Doğa ile Çatışması	1. Doğal çevre ile çatışma	2	-	1	3
	2. Bir hayvanla çatışma	1	-	-	1
	3. Doğa felaketiyle çatışma	-	-	-	-
	4. Eve dönme çabası	-	-	-	-
	5. Tehlikeyi engelleme çabası	-	1	-	1

	6. Doğayı koruma çabası	-	-	-	-
	Toplam	3	1	1	5
Kişi-toplum çatışması	1. Başka bir toplumla çatışma	-	-	-	-
	2. Yetkili kurumlarla çatışma	-	-	-	-
	3. Töre (normlar) ile çatışma	-	-	-	-
	4. Yasalarla çatışma	-	-	-	-
	Toplam	-	-	-	-

Tablo 4: Eserlerdeki çatışma türleri ve alt çatışma birimleri dağılımı.

Tablo 5'te yola çıkarak incelenen AKŞ, YT ve USU metinlerinde en çok başvurulan alt çatışma birimlerinin duyguların çatışması, anne baba çatışması ve doğal çevre ile çatışma olduğu saptanmıştır. Tabloda görüldüğü üzere AKŞ kitabında yer alan çatışma türlerinin alt boyutları 8 adettir. İşlenen alt çatışmaların altısı birbirinden farklı iken bir tanesi (kişi-doğa çatışması) iki kere kullanılmıştır. Metinde ele alınan çatışmaların alt boyutları sırasıyla; doğal çevre ile çatışma, bir hayvanla çatışma, anne-baba çatışması, yabancı biriyle çatışma, arkadaşıyla çatışma, bir gizemi çözme çabası ve bir hayali yerine getirme çabası şeklindedir. YT metninde yer alan çatışma türlerinin alt boyutları 8 adet olarak tespit edilmiştir. Bu alt çatışma türlerinden dördü birbirinden farklı iken üç tanesi (duyguların çatışması, değer verdiği bir şey için çaba, aile üyeleriyle çatışma) iki kere kullanılmıştır. Metinde ele alınan çatışmaların alt boyutları sırasıyla; hayali bir isteği gerçekleştirme, duyguların çatışması, aile üyeleri ile çatışma, değer verdiği bir şey için yaşadığı çaresizlik ve tehlikeyi engelleme şeklindedir. USU metninde yer alan çatışma türleri kişinin kendisiyle ve kişinin doğayla çatışması olarak belirlenmiştir. Çatışmaların alt boyutları 3 adetle sınırlı kalmıştır. Söz konusu alt çatışmaların birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Yer alan çatışmalar duyguların çatışması, biri için yaşanan çaresizlik ve doğal çevre ile çatışma şeklinde sıralanmıştır.

Elde edilen verilerden anlaşılabileceği üzere alt çatışma türlerinin birbirinden farklı olduğu görülür. Dolayısıyla incelenen kitaplarda yer alan alt çatışma birimlerine misaller vermek uygun görülmüştür. AKŞ kitabındaki kişi doğa çatışmasının etkili örneği şu şekildedir: 'Kahçı olarak yapılan mekân değişiklikleri herkes için zordur. Bir defa başı başına bu yeni yere alışmak, insanlarla belli bir uyum yakalamak yıpratıcı ve streslidir. Çünkü yenilik her zaman kolay yoldan gelmez. Kitabımızın kahramanı olan Can da köyden kasabaya taşınmış ve belli alışkanlıkları bırakmak zorunda kalmıştır. Örneğin köydeki evinde odasının manzarası Kaz dağları ve eteklerindeki orman iken kasabadaki evinin odası böyle bir manzaraya sahip değildir ve bu nedenle yeterince özgür hissedemez. Kitabın henüz girişinde verilen bu çatışma kişinin doğa ile çatışmasının en net örneğidir. Alt boyutta kişinin doğal çevre ile çatışması yer alır.

Kişinin kendisi ile yaşadığı çatışma, AKŞ kitabında başkahramanımız Can'ın Türkçe öğretmeni Emre Bey ile yaşadığı süreçle ele alınmıştır. Türkçe öğretmeni Emre Bey, Can'ın yazılarını okur ve hikâyelerinde eksiklik olduğunu fark eder. Bunu Can ile de paylaşır. Can hikâyelerindeki bu boşluğu nasıl dolduracağını bilemez, kendi içinde çözüm arayışına girer. Burada kişinin kendisi ile yaşadığı çatışma olabilecek en hassas şekliyle verilmiş ve alt boyutta kişinin bir hayali yerine getirme isteği işlenmiştir. Bir diğer çatışma olan kişiler arası çatışma AKŞ kitabında Can'ın taşındığı kasabadaki çocuklarla arasındaki husumetle ilişkilendirilerek verilir. Mahallenin çocukları kendi aralarında aşağı ve yukarı mahalle olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Adeta birbirine düşman olan bu çocuklar zaman zaman parklarda savaşlar tertip eder, bazense rakip mahallenin çocuklarını tek yakaladıklarında takip edip korkutur. Can bir gün bu savaşlardan birinde başından yaralanır. Bu olay örgüsünde karşımıza kişiler arası çatışma çıkar. Alt boyutta ise arkadaş çatışması görülür.

YT kitabının en çarpıcı kişiler arası çatışması ise başkahramanın kardeşi ile yaşadığı süreçle ifade edilir. Burada Abi, kardeşi çok istemesine rağmen, bisikletini onunla paylaşmaz. Zira bisikleti gözünden dahi sakınmaktadır. Ayrıca Abi'ye göre kardeşi çok küçüktür ve kardeşinin yalvarmaları, deyim yerindeyse tepinmeleri nafiledir. Sonuç olarak ortaya kişiler arası çatışma ve alt boyutta ise aile üyelerinden (abi-kardeş) biriyle çatışma çıkar.

Kişinin kendisi ve duygularıyla yaşadığı çatışma türünü YT kitabı yine bisiklet üzerinden olayları geliştirerek okuyucuya sunar. Burada kahramanımız Abi, bisikleti zarar gördüğü için üzgündür. Öte yandan kardeşi bisiklet nedeniyle yaralanır. Bu da kahramanımıza bisiklete kızmak için bir neden verir. Haliyle kişinin kendisiyle çatışma yaşadığı bu hadisenin alt çatışma boyutunda duyguların çatışması işlenir. Kişi doğa çatışmasının güzel örneklerinden biri YT kitabında yıldız kaymasıyla ele alınır. Kenan'ın (küçük kardeş) kendisi için seçtiği yıldızın kaydığını gören Abi endişelenir ve onu tutmak için peşinden gider. Aslında bahsi geçen yıldız da kaymaktan tedirgin olduğu fark edilir. Sonunda yıldız tutmayı başaran Abi, yıldız ile konuşmaya başlar. Abi'nin gayreti ile yıldız, kayıp ölmekten kurtulur. Söz konusu durumda kişinin doğa ile çatışması, alt boyutta ise tehlikeyi engelleme öne çıkar.

USU (Uç Selahattin Uç) metninde kişinin doğa ile çatışması mahallede top oynayan çocukların korkuları yoluyla işlenir. Mahallenin çocukları birlikte maç oynarken adını "Kanlı ev" koydukları bir evin bahçesine toplarının kaçtığı görülür. Bu çocuklarda tedirginlik yaratır ve kimse topu almaya gidemez. İçlerinden sadece Yaşar, cesaretiyle topu almayı başarır. Kişinin doğa ile çatışmasının yaşandığı bu olayda alt çatışma boyutunda doğal çevre ile çatışma izlenir. Kişinin kendisiyle olan çatışması USU'da başkahraman Selim'in bahçeye kaçan topu almaktan korkmasıyla ilişkilendirilir. Selim, bir maçta arkadaşı Selahattin'i istemeden yaralar. Fena halde yaralanan Selahattin, çimlerin üzerinde yatarken Selim korku, endişe ve panikle gözyaşları döker. Bu duygu karmaşası altında yoğun bir baskı altındadır, aksi gibi topta "Kanlı evin" bahçesine kaçmıştır. Selim birden Kanlı evin bahçesine kaçan topu almak için hareketlenip cesurca topu almaya gider. Kişinin kendisi ile olan çatışmasının işlendiği bu olayda, alt çatışma boyutunda duyguların çatışması belirginleşir.

Hikâyelerdeki kahramanların çatışmadaki yeri ve çatışmayı çözme yöntemleri

Bir problemi iyi tanımak, onunla nasıl baş edileceği hakkında kişiye çok şey anlatır. Kaçmak yerine problemle yüzleşmek, neler yapılabileceğini iyice düşünmekse hayati derecede önem taşır. Bu nedenle AKŞ, YT ve ayrıca YT içerisinde ikinci bir hikâye olarak yer alan USU metinlerinin kahramanlarının çatışmadaki yeri ve çatışmayı çözme yöntemlerinin tablo olarak sunulması gerekli görülmüştür.

Eser	Kahramanın Konumu	Kahramanın Çatışmayı Çözme Yöntemi
AKŞ	Etkin	İçten Gelen Çaba
AKŞ	Önce edilgen sonra etkin	Yardım
AKŞ	Önce edilgen sonra etkin	Yardım
AKŞ	Etkin	Yardım
AKŞ	Önde edilgen sonra etkin	Akıl yürüterek ve yardım
AKŞ	Önce edilgen sonra etkin	İçten gelen çaba ve yardım
AKŞ	Etkin	İçten gelen çaba ve yetenek
YT	Önce edilgen sonra etkin	Yardım alarak
YT	Etkin	Sezgileriyle

Mustafa Orakçı'nın "Ardıç Kuşunun Şarkısı" ve Mustafa Kutlu'nun "Yıldız Tozu" Çocuk Kitaplarındaki Çatışma Türleri, Çatışma Çözme Süreçleri / Gündoğdu, F. N. & Öztürk, S.

YT	Etkin	İş birliği
YT	Etkin	Sezgileriyle
YT	Önce edilgen sonra etkin	Çatışmayı başkasının çözmesiyle
YT	Önce edilgen sonra etkin	Çatışmayı başkasının çözmesiyle, akıl yürüterek
YT	Etkin	Olağanüstü güçlerle ve rastlantıyla, sezgi ve cesaretiyle.
USU	Edilgen	Çatışmayı başkasının çözmesiyle, cesaretiyle
USU	Önce edilgen sonra etkin	Cesaretiyle

Tablo 5: Başkahramanın çatışmadaki yeri ve çatışma çözme.

Tablo 6'da hikâyelerdeki başkahramanların çatışmadaki yeri ve çatışmayı çözme yöntemlerine yer verilmiştir. YT ve içindeki hikâye olan USU incelendiğinde 9 çatışma içerisindeki 4 olayda başkahramanın etkin, 1 olayda edilgen, 4 olayda ise önce edilgen daha sonra etkin olduğu tespit edilmiştir. Kahramanın etkin olduğu çatışmalarda genellikle sezgileriyle, olağanüstü güç ve rastlantıyla, cesaretiyle ve iş birliğiyle sorunu çözdüğü tespit edilmiştir. Edilgen olduğu olayda başkalarının çözmesiyle ve cesaretiyle sorunun üstesinden geldiği saptanmıştır. Önce edilgen sonra etkin olduğu olaylarda kahramanın edilgen rol üstlendiğinde çatışmayı başkasının çözmesiyle daha sonra etkin rol üstlendiğinde akıl yürüterek, sezgi ve cesaretiyle çözdüğü görülmüştür.

AKŞ kitabında, 7 çatışma tespit edilmiş ve kahramanın çatışmayı çözme yöntemleri incelenmiştir. 3 olayda kahramanın etkin olduğu, çatışmayı çözerken içten gelen çaba ve yardım olarak sorunun üstesinden geldiği belirlenmiştir. 4 olayda ise bireyin önce edilgen daha sonra etkin olduğu tespit edilmiştir. Kahramanın çatışmayı çözerken, ilk olarak edilgen rol üstlendiğinde yardım aldığı daha sonra etkin rol üstlendiğinde akıl yürüttüğü dikkat çekmiştir.

Belirtilen 3 hikâyede toplamda 7 durumda çatışmayı çözerken kahramanın etkin bir rol üstlendiği, 1 hadisede kahramanın çatışmayı çözerken edilgen bir rol üstlendiği, 8 olayda ise kahramanın çatışmayı çözerken önce edilgen daha sonra etkin bir rol üstlendiği tespit edilmiştir. İncelemede kahramanın çatışmadaki yeri ve onu çözme yöntemi, metinlerin temel kurgusunu oluşturan ana çatışmalar dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Burada arka planda yer alan çatışma unsurları sürecin dışında tutulmuştur.

Etkin Rol Üstlendiğinde								Edilgin Rol Üstlendiğinde	
Kitabın Kod u	Akl Yürüterek	Sezgileriyle/ çabasıyla	Yardım Alarak	Cesaretiyle	Yeteneğiyle	İş Birliğiyle	Olağanüstü güçler ve rastlantıyla	Çatışmayı Başkasının Çözmesiyle	Kendisinden İsteneni Kabul Ederek
AKŞ	1	3	4	0	2	0	0	0	0
YT	1	3	1	1	0	1	1	2	0
USU	0	0	0	2	0	0	0	1	0
Toplam	2	6	5	3	2	1	1	3	0

Tablo 7: Başkahramanın çatışmadaki yeri ve çatışmayı çözme yöntemleri.

Tablo 7'ye göre çatışmada etkin bir rol söz konusu olduğunda başkahraman çatışmayı ağırlıklı olarak sezgi ve çabasıyla (f=6) çözmektedir. Bunun yanı sıra yardım alarak, iş birliğiyle, akıl yürüterek, cesaretiyle ve yeteneğiyle de çatışmaların çözüme kavuşulduğu görülmüştür. Edilgin bir rol üstlendiğindeyse ağırlıklı olarak çatışmayı başkasının çözmesiyle yöntemleriyle (f=3) sorunun üstesinden gelinmiştir. Bunun yanı sıra olağanüstü güçler ve rastlantıyla da çatışmayı kahraman edilgen bir rol üstlendiğinde çözmüştür.

Konuyla ilgili AKŞ kitabının etkili üç örneği şunlardır: "İlk örnekte kitabın başkahramanı olan Can'ın mekân değişikliği nedeniyle artık sahip olmadığı manzarasına bulduğu çözüm, yazmak olarak karşımıza çıkar. Can, artık eski evinde olduğu gibi ormanı ve dağı göremiyordur oysa yazmaya başladığında kuşa dönüştüğünü duyumsar; dağları, tepeleri, enginleri aşar. Böylece doğa ile yaşadığı çatışmasına içten gelen "yeteneğiyle" bir çözüm üretmiş olur. İkinci örnekte Can, sahip olduğu kuşun türünü öğrenmek için mahalledeki Nizamettin amcadan "yardım" alır. Nizamettin amcanın ansiklopedisi sayesinde kuşun türünü öğrenir ve merakını giderir. Tabi ki bu keşif bir anda olmaz. Çünkü kitabın başında merak tohumlarını zihne atan "Kuşun türünün ne olduğu?" sorusu ancak kitabın sonlarında cevabını bulur. Sonuç olarak çatışmanın çözümünde "yardım" alınır. Son örnekte Can yazılarının gelişmesi için Emre öğretmenin tavsiyelerini dinler ve bunları uygulamaya koyulur. Böylece çatışmanın çözümünde hem "içten gelen çaba" hem "yardım" işlevsel hale getirilir."

Konuyla ilgili YT kitabının etkili üç örneği şunlardır: "Baskahraman olan Abi, kardeşi çok istemesine rağmen, bisikletini onunla paylaşmak istemez. Abi'ye göre kardeşi çok küçüktür ve kardeşinin yalvarmalarını boşadır. Abi'ye göre kardeşi bisiklete zarar verecektir ve bu aileyle paylaşılması gereken bir düşüncedir. Durumu öğrenen aile üyeleri küçük kardeşin bisiklete binmesine izin vermez. Neticede Abi, kendi çatışmasına "yardım alarak" çözüm getirmiş olur. İkinci örnekte kitabın ana konusu olan yıldız kayması ele alınır. Kenan'ın (küçük kardeş) kendisi için seçtiği yıldızın kaydığını gören abi, endişelenir ve onu tutmak için peşinden gider. Bu çaba boşuna değildir çünkü yıldız yere düşmeden tutmayı başarır. Burada abinin kardeşi için harekete geçmesi "çabasına", yıldız korkmadan avucunda tutması ise "cesaretine" işaret eder. Nitekim yıldız tuttuğu için ellerinin zarar gördüğü metinde ifade edilir.

Üçüncü olarak ise Kenan ile abisinin damda gökyüzünü izlediğini görürüz. Kenan bir yıldızın kaydığını fark eder. Yıldızın kaydıktan sonra ne olacağını sorar. Abisi ilk olarak "Bilmiyorum." diye cevap verir. Birkaç dakika sonra ise bir yıldız kaydıysa onun sahibinin öleceğini söyler. Kahramanımız ilk olarak soruyu düşünür. Daha sonra "akıl yürüterek" cevabı kardeşine verir. Bu şekilde kardeşinin sorusunu çözmüş olur."

Konuyla ilgili USU hikâyesindeki etkili örnek şudur: "Çocuklar mahallede top oynamayı çok sever. Zaman zaman toplarının kaçtığı bahçeli bir ev vardır. Ne zaman topları bu evin bahçesine kaçsa çocukların hepsi tedirgin olur ve bahçeye topu almak için kimse gitmek istemez. Bu olayın tekrar yaşandığı bir gün ise Yaşar isimli bir çocuk bahçeye girmekten çekinmez ve topu alır. Böylece oyun kaldığı yerden devam eder. Kahramanın etkin rol üstlendiği bu çatışmada sorun "cesaret" ile giderilir."

Sonuç ve öneriler

Bu araştırmada çocuk edebiyatı ürünlerinde başkahramanın yaşadığı çatışma türleri, alt çatışma birimleri, çatışma çözme yöntemleri, kahramanların çatışma çözmedeki konumları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Yıldız Tozu ve Ardiç Kuşunun Şarkısı adlı kitaplardaki çatışma türleri, alt çatışma türleri ve

çatışma çözme yöntemleri incelenmiştir. "Yıldız Tozu" kitabı iki alt başlık altında, "Ardıç Kuşunun Şarkısı" adlı öykü kitabı tek başlık altında incelenmiştir. İki öykü kitabında toplam 16 çatışma türü tespit edilmiştir. Araştırmada iki kitapta yer alan 16 hadisede başkahramanın yaşadığı çatışma ve alt çatışma unsurları tespit edilerek kahramanın çatışmayı çözme yöntemi ile çatışmadaki konumu belirlenmiştir.

İncelenen kitaplarda en çok rastlanan çatışma türünün 'Kişi-kişi çatışması' olduğu daha sonra ise en çok 'Kişiler arası çatışma' türünün ele alındığı görülmüştür. Çatışma türlerinin geçme sıklığı ise sırasıyla kişi-kişi çatışması (6), kişiler arası çatışma (5), kişi-doğa çatışması (5) şeklindedir. Dikkat çeken ise kişi-toplum çatışmasının hiç ele alınmadığıdır. Karagöz (2014), İnce- Samur Arıkan (2018), Çevik ve Müldür (2021) çalışmalarında, en çok kişi-kişi çatışmalarının işlendiğini ikinci olarak ise kişiler arası çatışmanın yer bulduğunu belirtmiştir. Çalışmalarda daha çok "kişi-kişi çatışması" ve "kişiler arası çatışma" olması bu konuda çocuk kitaplarında ortak bir görüşün olduğu göstermiştir. Yaptığımız incelemenin neticeleri ile yukarıdaki araştırmacıların çalışmalarının sonuçları, paralellik göstermiş ve birbirlerini destekledikleri saptanmıştır. Çevik ve Müldür (2021) çalışmalarında, kişi-kişi çatışmasının alt türü olarak "Değer verdiği bir şey / biri için yaşadığı çaresizlik" yer almıştır. Yaptığımız incelemede ise kişi-kişi çatışmasının alt türü olarak daha çok "duyguların çatışması" öne çıkmıştır. Bu sayede çalışmalarda kullanılan kitapların alt çatışma türleri arasındaki fark öne çıkmıştır. İkinci olarak en çok bulunan çatışma türünün "kişiler arası çatışma" olduğu saptanmıştır. Melanlıoğlu (2020) çalışmasında, kişiler arası çatışma örneklerinin genellikle arkadaş çevresinde ve aile içinde gerçekleştiğini belirtmiştir. Yaptığımız incelemede de arkadaş ve aile çevresinde çatışmaları saptamış olduğumuzdan Melanlıoğlu'nun çalışma neticesine paralel veriler elde ettiğimiz görülür.

Yıldız Tozu ve Ardıç Kuşu Şarkısı kitabında başkahramanın kişi-kişi çatışmasında genellikle "akıl yürüterek ve sezgileriyle" etkin biçimde sorunu çözmeye çalıştığı saptanmıştır. Alamdır ve Süngü'nün (2017) çalışmalarında, kişi-kişi çatışması çözülürken şiddet kullanılmış, yalan söylenmiş veya olağanüstü güçler yardıma koşmuştur. Bu çözüm yollarının, kahramanlarla özdeşim kuran çocuğun gelişimini olumsuz yönden etkileyeceği, bazı bulguların çocuğa göre olmadığı saptanmıştır. Oysa incelemesi yürütülen AKŞ ve YT kitaplarında buna benzer veriler söz konusu olmamıştır. Bu bakımdan bu kitapların çocuğa göre olduğunu söylenebilir.

Karagöz'ün (2014) çalışmasında, çocuk romanlarındaki başkişilerin yaşadıkları çatışmaları ilk olarak akıl yürüterek ve çaba harcayarak çözdüğü tespit edilir. Başkişinin kendisiyle yaşadığı çatışmada, kendisini olabileceği kadar nesnel değerlendirdiği, kendisine içten ve dürüst davrandığı, zayıf yanlarını kabullenip bunlarla barışarak çözüme kavuştuğu vurgulanır. Mevcut çatışmada genellikle etkin olan kahramanın çatışma çözme biçimi Karagöz'ün bulgularıyla benzerlik gösterir. Kişiler arası çatışmada, Sever'e (2013, s. 31) göre, insana özgü duyarlılığın oluşması, insan gerçeğinin tüm boyutlarının tanınmasıyla olanaklıdır. Edebiyat, bu olanağı yaratan estetik bir eğitim sürecidir. Yürüttüğümüz çalışmada insan gerçeğinin tüm boyutları ele alınmış ve genellikle başkişi önce edilgen bir konumdayken sonra etkin hale gelmiştir.

Karagöz'e (2014) göre, edilgin kişi, çatışmayı bir başkasının çözmesini bekleyebilir, çatışmayı görmezden gelebilir, çatışmanın çözümünde tamamen güdümlü davranabilir. Tüm bu durumlarda başkişi, çatışmanın çözümünde karar verici durumda değildir. Çatışmanın çözümüne ilişkin çaba harcamaz, bir mücadele içine girmez. Ona göre çatışmanın çözümünde etkin kişi ile edilgin kişi arasındaki en önemli fark, etkin kişinin çatışmanın çözümüne ilişkin bir uğraşı içinde bulunmasıdır. Kişi bir uğraşı içine girmiş bile olsa, yaşama yönelik bir yolu yeğlemiyorsa -kişi iç çatışma sonucu kendi değerlerinden vazgeçiyor, intihar ediyor vb.- bu çözüm modelinin okur için uygun olmadığı fark edilir.

Başkişi, kişilerarası çatışmayı demokratik bir yolla, sağlıklı iletişim kanallarını kullanarak çözmüyorsa yine -duygusal ya da fiziksel şiddeti çözüm yolu olarak görüyorsa- çatışmanın çözümünde ana karakter etkin bile olsa onunla özdeşim kuran çocuk için bu iyi bir model değildir. Mevcut çalışmada başkahraman, ilk aşamada başkasından yardım alarak çatışmayı edilgen bir biçimde çözme uğraşına girmiş daha sonra gelen yardım ile akıl yürüterek ve sezgileriyle çatışmanın nihai sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan Karagöz'ün (2014) verileri ile uyum içerisinde.

Sonuç olarak kitaplarda işlenen çatışmalar gündelik hayatta çocuğun yaşadığı çatışmaları çözmesinde büyük önem taşır. "Çocuk edebiyatı ürünleri ele aldığı olay ve çatışmalar arasında çocukların hem kendi kültürel değerlerini hem de öteki toplumların kültürel değerlerini fark etmelerini sağlar. Farklılıklara saygıyla yaklaşmanın önemi duyumsanır. Olaylar ve çatışmalar arasında değerleri etkileyici ve sanatsal bir dille işler, çocuklara bu değerlerin insan yaşamı açısından önemini sezdirir." (Aslan, 2019). Çatışmalar, kültürel değeri sezdirmek için önemlidir. Ayrıca çözüme başvurulmada kullanılan akıl yürütme, yardımlaşma gibi değerler bireye farkındalık kazandırmalıdır. Bu nedenle çocuk kitaplarında ele alınacak çatışmaların çocuğa farkındalık ve yarar sağlaması önemlidir. Ele alınacak kitaplardaki çatışma türlerinin yazarlarca iyi analiz edilmesi gerekir. Çocuğun genellikle etken bir rol üstlenmesi için metinlerde gerektiği zaman çatışmalardan kaçınmayacak profilde kahramanlara yer verilmelidir.

Elde edilen verilerden hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

1. Araştırmaya konu olan yazarların farklı eserleri ya da bambaşka yazarlara ait eserler incelenerek çatışma türleri tespit edilebilir.
2. Öykü kitaplarına ek olarak, şiir, roman, tiyatro vb. eserlerdeki çatışma türleri incelenerek alanın yelpazesi genişletilebilir.
3. Çocuk kitabı yazarların seri halinde yazdığı roman ve hikâyeler incelenerek çatışma türleri ve çatışmayı çözme yöntemleri tespit edilebilir.
4. Sınıf ortamına taşınan herhangi bir metinle, öğrencilere çatışmaları fark ettirebilecek etkinlikler yapılabilir. Bu sayede öğrencilerin öz farkındalık algısı gelişecek; konuşma, dinleme, beden dilini etkili kullanma, empati geliştirme gibi becerileri aktif olarak kullanmaları sağlanacaktır.

Kaynakça

- Alamdır, S. & Süngü, A. (2017). Samed Behrengi'nin masallarındaki kahramanların yaşadıkları çatışmaları çözme yöntemlerinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği IV. Uluslararası Çocuk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, 347-362.
- Arıcı, A. F. (2016). Çocuk edebiyatı ve kültürü (s. 1). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aslan, C. (2019). Çocuk edebiyatı ve duyarlılık eğitimi (s.7). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aytaş, G. & Yalçın, A. (2003) *Çocuk edebiyatı* (s. 13-14). Ankara: Akçağ yayıncılık.
- Aytekin, H. (2016). Çocuk ve gençlik edebiyatı (s. 3). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 40-63.
- Baş, B. (2015). Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı (s. 4). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyükkışık, E. (2019). Nur İçözü'nün Çocuk kitaplarındaki kişilerarası çatışmalar ve çatışma çözme süreçleri. Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Büyükkız, K. K. & Tekin, A. (2019). Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 7(2), 110-123. <https://doi.org/10.35233/oyea.662748>
- Canlı, S. ve Aslan, C. (2018). Çetin Öner'in "Gülibik" adlı çocuk kitabının yapısal ve eğitsel ilkeler açısından incelenmesi. *Elementary Education Online*, 17(2), 812-833. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.419306>
- Çevik, A. & M, M. (2021). Çocuk Edebiyatında Genel Çatışma Türleri, Çatışma Çözme Yöntemleri ve Kuşak Çatışması: Uçurtmam Bulut Şimdi ve Gökyüzünde Balonlar Örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(3), 2021 s. 1027-1048. <https://doi.org/10.7884/teke.5287>
- Dilidizgün, S. (2018). Çağdaş çocuk yazını- Yazın eğitime atılan ilk adım (s. 108). Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Eğri, L. (1996). Piyes yazma sanatı (s. 228) (S. Taşer, çev.). İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Ercan, M., & Genç, G. (2023). Deprem ve yas temalı çocuk kitaplarındaki başkarakterlerin karşılaştıkları çatışmalar ve çatışmaları çözmede izledikleri yollar. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(2), 197-220. <https://doi.org/10.47935/ceded.1386864>
- Erkmen, Z. & Kaya, İ. (2017). Aytül Akal'ın eserlerinde aile içi çatışma üzerine bir inceleme. *Kesit akademi dergisi*, 3(10), 621-633. <https://doi.org/10.18020/kesit.1253>
- Güleryüz, H. (2013). Yaratıcı çocuk edebiyatı (s. 22-59). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- İnce-Samur, A. Ö. & Arıkan, Y. (2018). Behiç Ak'ın çocuk kitaplarındaki çatışmaların mizah ögesi bakımından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 165-182. <https://doi.org/10.47935/ceded.802709>
- Karagöz, S. (2014). Çocuk romanlarındaki başkarakterlerin yaşadıkları çatışmaları çözme yöntemlerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karagül, S. & İnce-Samur, A. Ö. (2017). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerdeki karakter özelliklerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 336-352. <https://doi.org/10.16916/aded.292946>
- Karahan, F. (2009). Bireyler Arasında Çatışma İçerikli Konuşmaların Söylem Çözümlemesi. *Dilbilim Araştırmaları*, 1, 11-34.
- Kutlu, M. (2023). *Yıldız Tozu*. İstanbul: Çan Çocuk Yayınları.
- Melanhoğlu, D. (2020). Çocuk edebiyatındaki mülteciler kahramanların yaşadıkları çatışmalar üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 665- 691. <https://doi.org/10.7884/teke.5127>

- Miles, M. B., Huberman, A. M. ve Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. Los Angeles: Sage.
- Oğuzkan, F. (2013). Çocuk edebiyatı: yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle (s. 3). Ankara: Anı yayıncılık.
- Özakman, T. (1998). Oyun ve senaryo yazma tekniği (s. 187). Ankara: Bilgi yayınevi.
- Sever, S. (2013). Çocuk ve Edebiyat (s. 31-137). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şener, C. (2018). Ödüllü çocuk kitaplarındaki başkahramanların yaşadıkları çatışmaları çözme yöntemlerinin incelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kırıkkale.
- Şimşek., H. & Yıldırım, A. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkinlik Yayıncılık.
- Şirin, M. (2019). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış. (s. 16). İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Şirin, M. (2022). Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı (s. 15). İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Solak, Ö., (2012). *Aytül Akal'ın babam duymasın adlı öyküsündeki çatışma yapısının çocuğa göreliği*. V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu (s.227-234).
- Yavuzer, H. (2012). Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu (s.120). İstanbul: Remzi Kitabevi.